

เรื่อง ผอยทอง

รายละเอียด

ผอยทอง ชื่อสามัญ Dodder

ผอยทอง ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cuscuta chinensis* Lam. จัดอยู่ในวงศ์ผักบุ้ง ([CONVOLVULACEAE](#))

สมุนไพรมะไฟผอยทอง มีชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ว่า ผอยไหม (นครราชสีมา), ผักไหม (อุดรธานี), ชิกคิบ่อ พูโพเคาะกี (กะเหรี่ยงเชียงใหม่), เครือคำ (ไทใหญ่, ขมุ), ปะเครือคำ (ลั๊วะ), กิมซีเซ้า โท้วซี (จีนแต้จิ๋ว), พูซื่อ พูซื่อจื่อ (จีนกลาง) เป็นต้น

ลักษณะของผอยทอง

- **ต้นผอยทอง** จัดเป็นพรรณไม้จำพวกกาฝากขึ้นเกาะ ดูดน้ำกินจากต้นไม้อื่น มีอายุประมาณ 1 ปี ลำต้นมีลักษณะเป็นเส้นกลม อ่อน แตกกิ่งก้านสาขามากเป็นเส้นยาว มีสีเหลืองทอง ยาวประมาณ 100 เซนติ

เมตร และมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางไม่เกิน 1 เซนติเมตร ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเมล็ด จัดเป็นพรรณไม้ที่ต้องการความชื้นในปริมาณมาก มักพบขึ้นตามบริเวณพุ่มไม้ที่ชุ่มชื้นทั่วไป ตามสวน เรือนเพาะชำ ริมถนน พื้นที่รกร้างทั่วไป

- **ใบฝอยทอง** ลักษณะของใบเป็นเกล็ดขนาดเล็ก ๆ รูปสามเหลี่ยม มีจำนวนไม่มาก
- **ดอกฝอยทอง** ออกดอกเป็นช่อ ดอกย่อยมีจำนวนมาก ไม่มีก้าน มีกลีบเลี้ยงขนาดเล็ก รูปกลมรี ดอกมีขนาดเล็ก ดอกเป็นสีขาว กลีบดอกยาวประมาณ 2-3 มิลลิเมตร กลีบดอกที่โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ส่วนปลายกลีบดอกมน แยกออกเป็น 5 แฉก กลางดอกมีเกสรเพศผู้ 5 อัน และเกสรเพศเมีย 2 อัน
- **ผลฝอยทอง** ลักษณะของผลเป็นรูปกลมแบน มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 มิลลิเมตร เป็นสีเทา ภายในผลมีเมล็ดประมาณ 2-4 เมล็ด ลักษณะของเมล็ดค่อนข้างกลมรี มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1-1.5 มิลลิเมตร เมล็ดเป็นสีเหลืองอมเทา ผิวเมล็ดหยาบ

สรรพคุณของฝอยทอง

1. เมล็ดใช้เป็นยาบำรุงกำลัง ด้วยการต้มเมล็ดแห้งประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้มกับน้ำกิน หรือนำมาบดให้ละเอียดทำเป็นยาเม็ดหรือทำเป็นยาผงรับประทาน (เมล็ด)
2. ใช้แก้อาการร่างกายอ่อนเพลีย ด้วยการใช้ลำต้นแห้งประมาณ 10-12 กรัม นำมาต้มกับน้ำผสมกับเหล้าหรือน้ำตาลทรายแดงกินเป็นยา (ลำต้น)
3. เมล็ดฝอยทองมีสรรพคุณช่วยลดไขมันในเลือด (เมล็ด)
4. ลำต้นใช้เป็นยาแก้โรคดีซ่าน และแก้อิซ (ลำต้น)^{[1],[2],[3]} คนเมืองจะใช้ลำต้นนำมาต้มกับน้ำอาบรักษาอาการตัวเหลืองจากโรคดีซ่าน (ลำต้น)
5. เมล็ดมีสรรพคุณช่วยทำให้ตาสว่าง แก้อาการแสบตา แก้อาการเวียนศีรษะ (เมล็ด)
6. ช่วยแก้อาการกระหายน้ำ (เมล็ด)^{[1],[2],[3]} ส่วนอีกข้อมูลระบุว่า ลำต้นหรือเถามีสรรพคุณแก้ร้อนในกระหายน้ำ (ลำต้น)
7. หากเป็นโรคตาแดงหรือเจ็บตา ให้ใช้ลำต้นสด นำมาตำให้ละเอียดคั้นเอาน้ำ ใช้เป็นยาทารอบ ๆ ขอบตา (ลำต้น)
8. ใช้ลำต้นแห้งประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้มกับน้ำกินเป็นยาแก้อาเจียนเป็นเลือด ไอเป็นเลือด เลือดกำเดาไหล อูจาระเป็นเลือด ตกเลือด (ลำต้น)^{[1],[2],[3]}
9. เมล็ดใช้เป็นยาขับลม ขับเหงื่อ (เมล็ด)
10. ลำต้นนำมาต้มกับน้ำกินเป็นยาแก้บิด (ลำต้น)

11. ใช้รักษาลำไส้อักเสบ เป็นบิตแบคทีเรีย ด้วยการใช้น้ำดันทดประมาณ 30 กรัม หรือประมาณ 1 กำมือ นำมาต้มกับน้ำผสมกับขิงสด 7 แวน แล้วเอาน้ำที่ได้มากินเป็นยา (ลำต้น)
12. ทิ้งต้นนำมาต้มเป็นก๋อนแล้วต้มต้มน้ำเป็นยาถ่ายพยาธิ โดยให้รับประทาน 1-2 ครั้ง (ทั้งต้น)
13. ช่วยแก้ปัสสาวะขัด ด้วยการใช้น้ำดันทดประมาณ 1 กำมือ นำมาต้มกับเหง้ากุเฒ่าสด ประมาณ 60 กรัม แล้วนำมาใช้ล้างหน้าท้องน้อย (ลำต้น)
14. หากมีอาการปัสสาวะกะปริบกะปรอย ให้ใช้น้ำดันทดประมาณ 10-12 กรัม นำมาต้มกับน้ำผสมกับเหล้าหรือน้ำตาลทรายแดงกินเป็นยา (ลำต้น)^[1] ส่วนอีกตำราระบุให้ใช้เมล็ดเป็นยาแก้ปัสสาวะกะปริบกะปรอย (เมล็ด)
15. ช่วยรักษากระดูกขาตกรวมกระดูกผิด และน้ำกามเคลื่อน ด้วยการใช้น้ำดันทดประมาณ 10-12 กรัม นำมาต้มกับน้ำผสมกับเหล้าหรือน้ำตาลทรายแดงกินเป็นยา ส่วนเมล็ดก็มีสรรพคุณเป็นยาแก้กามเคลื่อนได้เช่นกัน (ลำต้น, เมล็ด)
16. ช่วยบำรุงน้ำสุจิในเพศชาย แก้สมรรถภาพทางเพศชายเสื่อม แก้กามเคลื่อน (เมล็ด)^[3] ตำรับยาแก้สมรรถภาพทางเพศเสื่อมหรือแก้อาการน้ำกามเคลื่อน จะใช้เมล็ดฝอยทอง 15 กรัม, เก่าก็ 12 กรัม, โด่งตัง 12 กรัม, โป้วกุกจี 10 กรัม, เกสรบัวหลวง 7 กรัม, เม็ดกุ่มฝอย 7 กรัม และโหวงบีจี 7 กรัม นำมารวมกันต้มกับน้ำกิน หรือรวมกันบดให้เป็นผงทำเป็นยาเม็ดลูกกลอนกิน (ตำรับยานี้ใช้รักษาอาการปวดหลังปวดเอว และแก้ไตหย่อนได้ด้วย) (เมล็ด)
17. เมล็ดใช้เป็นยาบำรุงตับ บำรุงไต ด้วยการใช้น้ำดันทดประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้มกับน้ำกิน หรือนำมาบดให้ละเอียดทำเป็นยาเม็ดหรือทำเป็นยาผงรับประทาน (เมล็ด)
18. ลำต้นนำมาตำให้ละเอียด คั้นเอาน้ำทาหรือพอกบริเวณที่เป็นฝี ผดผื่นคัน ผดผื่นคันจากอากาศร้อน แผลเรื้อรัง และใช้ห้ามเลือด (ลำต้น)
19. ทิ้งต้นนำมาต้มกินและอาบแก้อาการตัวบวม (ทั้งต้น)
20. ใช้รักษากลากบริเวณคิ้ว ด้วยการใช้น้ำดันทดฝอยทองนำมาคั่วให้เกรียม แล้วบดให้ละเอียด ใช้ผสมกับน้ำมันมะพร้าวใช้เป็นยาทาบริเวณที่เป็น (เมล็ด)
21. ใช้เป็นยารักษาผิวหนังเป็นปื้นขาวหรือเป็นด่างขาว จากการทดลองกับผู้ป่วยที่เป็นโรคเกี่ยวกับผิวหนังเป็นปื้นขาวจำนวน 10 ราย โดยการใช้ลำต้นสกัดเอาชาด้วยแอลกอฮอล์ 75% กรองเอาแต่น้ำ ใช้สำลีชุบน้ำยาทาบริเวณที่เป็นวันละ 2-3 ครั้ง พบว่าผู้ป่วยมีอาการหายดีขึ้นมาก 5 ราย มีอาการดีขึ้น 4 ราย และอีก 2 ราย ไม่ปรากฏผลเลย แต่ต่อมาอีก 1 เดือน อาการนั้นก็หายเป็นปกติอย่างเห็นได้ชัด (ลำต้น)
22. หากมีอาการปวดเมื่อยตามอวัยวะต่าง ๆ ปวดหลัง ปวดเอว หรือปวดตามขาและน่อง รู้สึกชาไม่มีกำลัง ให้ใช้เมล็ดแห้งประมาณ 30 กรัม หรือประมาณ 1 ซาม นำมาแช่ในเหล้านาน 3-5 วัน แล้วเอาเมล็ดมาตาก

แห้ง จากนั้นนำมาบดให้ละเอียด ใช้กินครั้งละ 6 กรัม วันละ 3 ครั้ง (เมล็ด)

23. ใช้เป็นส่วนผสมชนิดหนึ่งในตำรายารักษาโรคเอดส์ ยับยั้งการก่อเกิดมะเร็งผิวหนัง ลดการอักเสบ เป็นต้น (ไม่ระบุส่วนที่ใช้)
24. สรรพคุณของโถ้วซีจี (เมล็ดสุก) ตามตำรายาจีนระบุว่า**โถ้วซีจี** มีฤทธิ์บำรุงไต ช่วยควบคุมการหลั่งของน้ำอสุจิ รักษาภูมิอากาศของระบบไตพร่อง (ปวดเอว, ตกขาว, ปัสสาวะบ่อย, อวัยวะเพศไม่แข็งตัว, ผื่นเปื่อย) มีฤทธิ์บำรุงตับ รักษาภูมิอากาศของระบบตับและไตอ่อนแอ (หน้ามืด, ตามัว, ตาล้า, เบลอ) ทำให้ตาสว่าง ช่วยหยุดถ่าย (เนื่องจากระบบม้ามและไตพร่องทำให้ถ่ายท้อง) และยังมีฤทธิ์บำรุงมดลูก ป้องกันการแท้งลูก (เนื่องจากระบบตับและไตอ่อนแอทำให้แท้งง่าย), **โถ้วซีจีฝัดน้ำเกลือ** ช่วยเพิ่มฤทธิ์บำรุงไต และบำรุงครรภ์ เหมาะสำหรับผู้ที่อวัยวะเพศไม่แข็งตัว ผื่นเปื่อย ตกขาว ปัสสาวะบ่อย, **โถ้วซีจีผสมเหล้าอัดเป็นแผ่น** เหมาะสำหรับผู้ป่วยที่มีอาการปวดเมื่อยเอวและเข่า กระหายน้ำ หูอื้อตามัว, **โถ้วซีจีฝัด** เหมาะสำหรับผู้ป่วยที่มีอาการปวดเอวเนื่องจากไตพร่อง หลังปัสสาวะแล้วยังมีปัสสาวะเหลืออยู่ (เมล็ด)
25. สำหรับสัตว์เลี้ยงที่ไม่มีกำลัง ร่างกายอ่อนแอ ให้ใช้ลำต้นฝอยทองโกฐเขมา และรากขี้ครอก ในปริมาณเท่ากัน อย่างละประมาณ 100-200 กรัม และเปลือกส้มแห้งประมาณ 30 กรัม นำมาต้มกับน้ำผสมเหล้าที่หมักด้วยข้าวเหนียวและน้ำตาลทรายแดงเล็กน้อย แล้วเอามาให้สัตว์เลี้ยงกิน (ลำต้น)
26. ส่วนสัตว์เพศผู้ที่ไม่มีสมรรถภาพทางเพศ ให้ใช้เมล็ดฝอยทองนำมาต้มกับน้ำผสมเหล้าให้สัตว์กิน (เมล็ด)
27. สำหรับแม่วัวที่มีน้ำนมน้อย ให้ใช้ลำต้นสดประมาณ 500 กรัม นำมาตำให้ละเอียด แล้วเอามาขงหรือละลายกับเหล้าที่ทำด้วยข้าวเหนียว ช้อนให้แม่วัวกิน (ลำต้น)

ขนาดและวิธีใช้ : การใช้ตาม [1] ลำต้นแห้ง ให้ใช้ประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้มกับน้ำกิน ส่วนเมล็ด ให้ใช้เมล็ดที่แห้งแล้วประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้มกับน้ำกิน หรือนำมาบดให้เป็นผงละเอียดทำเป็นยาผงหรือทำเป็นยาเม็ดกิน

ข้อห้ามใช้ : สตรีมีครรภ์และผู้ที่มีอาการท้องผูก ห้ามใช้สมุนไพรชนิดนี้ และหากพรรณไม้ชนิดนี้ขึ้นเกาะบนพืชมีพิษ เช่น ต้นลำโพง ต้นยี่โถ ต้นยาสูบ และต้นถอบแถบน้ำ ไม่ควรเก็บมาใช้เป็นยา เพราะลำต้นอาจมีพิษได้

หมายเหตุ : ในวงศ์เดียวกันยังมีฝอยทองอีกหลายชนิด คือ ฝอยทองยุโรป หรือในภาษาจีนเรียกว่า "โถ้วซีจี" (*Cuscuta europaea* L.), ฝอยทองดอกใหญ่ หรือในภาษาจีนกลางเรียกว่า "ต้าฮวาฟู่ซีจี" (*Cuscuta rexa* Roxb.), ฝอยทองใหญ่ หรือในภาษาจีนเรียกว่า "กิมเต็งตึง" และ "ต้าฟู่ซีจี" (*Cuscuta japonica* Choisy.) ซึ่งในแต่ละชนิดจะมีสรรพคุณที่ใกล้เคียงกัน และสามารถนำมาใช้แทนกันได้

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของฝอยทอง

- สารที่พบ ได้แก่ a-Carotene, Campesterol, Cholesterol, B-Sitosterol, B-Amyrin, Stigmasterol, Taraxanthin^[3], Arbutin, Astragalin, Caffeic acid, Hyperoside, Quercetin เป็นต้น
- สารที่แซ่สกัดเมล็ดฝอยทองด้วยแอลกอฮอล์ เมื่อนำมาทดสอบกับคางคก พบว่ามีฤทธิ์ต่อการเต้นของหัวใจ ทำให้หัวใจเต้นเพิ่มขึ้น แต่เมื่อนำมาใช้ทดสอบด้วยสารแซ่สกัดที่ทำอยู่ในรูปของทิงเจอร์หรือด้วยน้ำ จะมีผลทำให้การเต้นของหัวใจลดลง
- เมื่อนำสารที่สกัดได้จากเมล็ดด้วยแอลกอฮอล์และสารที่สกัดจากเมล็ดด้วยน้ำ นำมาทดลองกับหนู พบว่า สารสกัดทั้งสองชนิดมีฤทธิ์ทำให้การบีบตัวของหัวใจสัตว์มีอากการแรงขึ้น แต่สารที่สกัดด้วยน้ำมีฤทธิ์ทำให้หัวใจของหนูเต้นช้าลง และสารที่สกัดด้วยน้ำมีฤทธิ์ทำให้หัวใจของหนูเต้นช้าลง
- สารที่สกัดด้วยแอลกอฮอล์ของฝอยทองและสารที่สกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ทำให้มัดกล้ามเนื้อของหนูกระตุ้นแรงขึ้น
- ในประเทศจีนและบางประเทศในแถบเอเชีย ได้มีการใช้เมล็ดฝอยทองในการรักษาโรคกระดูกพรุน จากการวิเคราะห์ทางเคมีพบว่า สารประกอบที่แยกได้จากสารสกัดเอทานอลเป็นสารในกลุ่ม astragalin, flavonoids, quercetin, hyperoside isorhamnetin และ kaempferol เมื่อนำมาทดสอบฤทธิ์พบว่าสาร kaempferol และ hyperoside สามารถเพิ่มฤทธิ์ของ alkaline phosphatase (ALP) ในเซลล์ osteoblast-like UMR-106 โดยที่ ALP เป็นตัวบ่งชี้ในการเพิ่มการสร้างเซลล์กระดูกของเซลล์ตั้งต้น และ สาร astragalin ยังกระตุ้นการแบ่งตัวของเซลล์ UMR-106 ด้วย ส่วนสารอื่น ๆ ไม่พบว่ามีฤทธิ์ดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่าสารที่แยกได้มีฤทธิ์คล้ายกับฮอร์โมนเอสโตรเจน โดยสาร quercetin, kaempferol และ isorhamnetin ออกฤทธิ์กระตุ้น ER α (estrogen receptor agonist) แต่เมื่อเปรียบเทียบกันในแง่ของการกระตุ้น ER จะมีเพียงสาร quercetin และ kaempferol ที่ออกฤทธิ์แรงในการยับยั้งตัวรับ estrogen ชนิด ER α / β โดยที่กลไกดังกล่าวคาดว่าจะเทียบเคียงกับยา raloxifene ที่ออกฤทธิ์กระตุ้น ER ที่บริเวณกระดูก ไชมัน หัวใจและหลอดเลือด แต่ออกฤทธิ์ยับยั้ง ER ที่บริเวณเต้านมและมดลูก นอกจากนี้สาร quercetin และ kaempferol ยังกระตุ้นการแสดงออกของ ER α / β -mediated AP-1 reporter (activator protein) ซึ่งเป็นโปรตีนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระดูก เช่นเดียวกับยา raloxifene จากการทดลองทั้งหมด ทำให้สรุปได้ว่าเมล็ดฝอยทองมีประสิทธิภาพในการรักษาโรคกระดูกพรุน และสารสำคัญที่มีฤทธิ์ในการสร้างเซลล์กระดูกคือ kaempferol และ hyperoside
- จากการทดสอบทางพิษวิทยา พบว่าสารที่สกัดด้วยแอลกอฮอล์หรือสกัดด้วยน้ำ ไม่เป็นพิษต่อร่างกายของสัตว์
- เมื่อทดลองโดยใช้สารแซ่สกัดด้วยน้ำและแอลกอฮอล์จากเมล็ดนำมาฉีดเข้าใต้ผิวหนังของหนูเล็กสีขาว พบว่ามีผลทำให้หนูตายไปครึ่งตัว แต่เมื่อนำมาใช้ทดลองกับหนูใหญ่ โดยให้หนูใหญ่กินติดต่อกันประมาณ 2 เดือน ไม่พบการผิดปกติและไม่มีผลต่อการเจริญเติบโตแต่อย่างใด

- เมื่อปี ค.ศ.2007 ที่ประเทศจีน ได้ทำการทดลองใช้สมุนไพรหลายชนิด ซึ่งหนึ่งในสมุนไพรดังกล่าวนั้นมีฝอยทองอยู่ด้วย และได้พบว่ายาสมุนไพรดังกล่าวสามารถใช้รักษาภาวะไขมันในเลือดสูง ภาวะความดันโลหิตสูง และใช้รักษาโรคต่อมลูกหมากได้ผลดี

ประโยชน์ของฝอยทอง

- ลำต้นนำมาต้มหรือลวกรับประทานเป็นอาหาร ใช้เป็นผักจิ้มกับน้ำพริก ใช้ยาใส่มะเขือ หรือนำมาชุบแป้งทอดรับประทานร่วมกับน้ำพริกกะปิ

คำสำคัญ : ฝอยทอง

ที่มา : <https://medthai.com/>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-07-13

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1730&code_db=610010&code_type=01